

Recenzje i omówienia nadesłanych książek

Liturgika

KRAKOWIAK CZESŁAW, *Rytuał Rzymski Pawła VI. Sakramenty święte*, Lublin: TN KUL 2017, 165 s., bibliogr., indeks, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Źródła i Monografie 444, ISBN 978-83-7306-768-4.

Liturgia należy do podstawowych płaszczyzn działania Kościoła i tylko Kościół może kierować jej sprawami oraz określać jej obrzędy. Stąd księgi liturgiczne wraz z zamieszczonymi w nich przepisami są nieodzowne do sprawowania poszczególnych obrzędów. Wśród wszystkich ksiąg liturgicznych szczególnie miejsce zajmuje Rytuał Rzymski, który stanowi podstawę celebracji sakramentów świętych. W swojej kolejnej książce ks. Czesław Krakowiak – wybitny polski badacz – podejmuje refleksję właśnie nad tą księgą i jej odnową dokonaną po Soborze Watykańskim II. Oprócz kontekstu teologicznego autor ukazuje bogactwo prac redakcyjnych nad typycznymi wydaniem Rytuału, omawiając kolejno poszczególne celebracje sakramentalne. W ostatniej części refleksja koncentruje się na polskich wydaniach Rytuału Rzymskiego.

KRAKOWIAK CZESŁAW, *Święte Triduum Paschalne w Mszałe Rzymskim Pawła VI i w Liturgii Godzin. Liturgia i teologia*, Sandomierz: Wydaw. Diecezjalne i Drukarnia 2017, 131 s., bibliogr., ISBN 978-83-8101-104-4.

Ta niewielka książka stanowi cenny przewodnik historyczno-teologiczny po centrum roku liturgicznego, jakim jest święte Triduum Paschalne. Autor wyjaśnia najpierw znaczenie Paschy w kontekście Narodu Wybranego oraz Nowego Testamentu i Kościoła. Następnie wskazuje na elementy świętowania Triduum Paschalnego w Kościele. W kolejnych rozdziałach omówione zostają kolejno poszczególne dni Triduum. W ostatniej części zaprezentowane zostały elementy liturgii godzin

na ten szczególnie czas roku kościelnego. Książka z całą pewnością może stanowić cenne wprowadzenie w świadome przeżywanie Triduum oraz stanowić przyczynek do pogłębionej refleksji nad liturgią tych świętych dni.

ANDRZEJ DRAGUŁA (red.), *Liturgia – muzyka – język. O współczesnej komunikacji Kościoła*, Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego 2017, 169 s., bibliogr., streszcz. ang., pol., przy artykułach, Wydział Teologiczny Uniwersyte- tu Szczecińskiego, seria: Studia i Rozprawy 44, ISBN 978-83-7972-113-9.

Treść: DRAGUŁA ANDRZEJ, *Przedmowa*, s. 7–9; SALATKA TOMASZ, *Czy liturgia Mszy św. domaga się Mszалу*, s. 11–31; RUTKOWSKA IZABELA, *Ars dicendi – ars orandi. Rola dykcji w posłudze lektora*, s. 33–46; KAPROŃ KASPER, *Liturgia i żywe języki Ludu Bożego*, s. 47–71; DRAGUŁA ANDRZEJ, *Czy rock (i pop) będzie zbawio- ny?*, s. 73–87; SZERWIŃSKI MATEUSZ, *Aktualność pieśni mszalne w liturgii Mszy św. W zwyczajnej formie rytu*, s. 89–101; MUCHOWSKA MARZENA, *Język Kościoła posoborowego*, s. 103–117; KOWALSKI RAFAŁ, *Płynna nowoczesność wyzwaniem dla przepowiadania słowa Bożego*, s. 119–134; CYBULSKA PATRYCJA, *Z pamiętnika Szymona Hołowni, czyli o problemach publicystyki religijnej*, s. 135–150; MAJEWSKI JÓZEF, *Admiratorzy tabloidów. Obraz Kościoła katolickiego w polskiej świeckiej prasie opinii*, s. 151–167.

WALDEMAR PAŁĘCKI MSF, ZBIGNIEW GŁOWACKI (red.), *Serce Jezusa w misterium Ko- ściola. 250 lat kultu Serca Pana Jezusa w Polsce*, Lublin: Wydaw. KUL 2016, 162 [1] s., streszcz. ang., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II: Wydział Teolo- gii, Instytut Liturgiki i Homiletyki, ISBN 978-83-8061-240-2.

Treść: PAŁĘCKI WALDEMAR, *Wprowadzenie*, s. 7–11; NAPORA KRZYSZTOF, *Serce Boga w Piśmie świętym*, s. 13–22; KRÓLIKOWSKI JANUSZ, *Chrystologia symboliczno- mistyczna u podstaw kultu Najświętszego Serca Jezusa*, s. 23–32; MOCYDLARZ WŁO- DZIMIERZ, *Od miserebitur do cogitationes. Aspekty liturgiczne oraz teologicznopa- storalne idee Mszy o Najświętszym Sercu Jezusa*, s. 33–61; PAŁĘCKI WALDEMAR, *Wezwania do Chrystusa Pana w litaniiach z końca XVI w. a analogie w Litanii do Najświętszego Serca Pana Jezusa*, s. 63–87; BAĆ TOMASZ, *Paschalny charakter kul- tu Najświętszego Serca Pana Jezusa*, s. 89–101; MATCZAK BARTŁOMIEJ, *Znaczenie objawień i pobożnych ćwiczeń ludu chrześcijańskiego w rozwoju kultu Serca Jezu- sa*, s. 103–114; SŁOMA IRENEUSZ, *Serce Jezusa w nauczaniu Kościoła*, s. 115–126; DERDZIUK ANDRZEJ, *Serce Jezusa – cnót wszelkich bezdenna głębina*, s. 127–136; KULBACKI PIOTR, *Kult Najświętszego Serca Jezusa w pobożności ludowej i liturgii*, s. 137–147; GŁOWACKI ZBIGNIEW, *Kult Najświętszego Serca Pana Jezusa w świetle zasad teologii liturgicznej*, s. 149–160.

JAROSŁAW SUPERSON SAC, *Wersety psalmiczne w Preces godzin kanonicznych. Studium historyczno-liturgiczne*, Kraków: „Tyniec” 2015, 440 [3] s., bibliogr., indeksy, streszcz. ang., seria: Modlitwa Kościoła. Monografie 2, ISBN 978-83-7354-603-5.

Niniejsza książka, autorstwa wybitnego krakowskiego badacza ks. Jarosława Supersona SAC, stanowi niezwykle rzetelne i głębokie opracowanie relacji zachodzących między Biblią a liturgią. Autor skoncentrował się na szczególnym aspekcie obecności elementów psalmicznych w *preces* liturgicznej modlitwy Kościoła. Podjęte badania ujęte zostały całościowo i prowadzą czytelnika zarówno poprzez wszystkie epoki życia Kościoła, jak i poprzez różne tradycje liturgiczne Wschodu i Zachodu. Silnie oparta na źródłach książka wydaje się nie tylko systematycznym przewodnikiem po zaproponowanej tematyce, ale również wiarygodnym i inspirującym modlitewne życie współczesnego człowieka elementem intelektualno-duchowego studium.

ADELAJDA SIELEPIN CHR, JAROSŁAW SUPERSON SAC (red.), *Szata liturgiczna*, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2017, 169 [2] s., il., bibliogr. i streszcz. przy artykułach, ISBN 978-83-7438-601-2.

Treść: *Wstęp*, s. 5–6; AUGUSTYN MAREK, *Dalmatyka – historia jej wprowadzenia do liturgii i znaczenie*, s. 7–15; REIGEL JÜRGEN, *Stula jako znak służby ad intra*, s. 17–42; SUPERSON JAROSŁAW, *Penula, planeta, casila (do początku IX wieku)*, s. 43–63; BAĆ TOMASZ, *Szaty liturgiczne w tradycji ambrożyjskiej*, s. 65–86; BODIN PER-ARNE, *Vestments of a Russian Bishop. A Cultural Study*, s. 87–108; BONAR BARBARA, *Biel w liturgii – symbolika i kontekst kulturowy*, s. 109–125; KAPROŃ KASPER M., *Użycie andyjskiego aguayo w liturgii rzymskiej*, s. 127–165; FRONTCZAK BOGUSŁAWA, *Ordo Romanus VIII*, s. 167–172.

PAWEŁ TIL, *Biskupi polscy o świętowaniu niedzieli (1965–2005)*, przedm. Andrzej Żądło, Katowice: Wydaw. św. Jacka 2017, 362 s., streszcz. ang., seria: Kościół w Trzecim Tysiącleciu 13, ISBN 978-83-8099-010-4.

Problematyka świętowania niedzieli zarówno w życiu Kościoła, jak i społeczności świeckiej jest zawsze aktualna. Wskazuje na to chociażby niedawna dyskusja związana z ustawowym wprowadzeniem zakazu niedzielnego handlu. Prezentowana książka stanowi cenne opracowanie nauczania biskupów polskich dotyczących tego właśnie ważnego aspektu życia wierzących. Autor wskazał najpierw na szereg trudności w świętowaniu dnia Pańskiego, jakie były charakterystyczne dla kontekstu polskiego w dobie po Soborze Watykańskim II. Następnie z nauczania polskiego Episkopatu wydobyl elementy teologiczne niedzieli, po czym zaprezen-

tował główne wskazania liturgiczne i pastoralne dla świętowania dnia Pańskiego. Książka z całą pewnością stanowi cenne opracowanie, do którego warto wracać nie tylko w ramach wykładów naukowych, ale również kształtując życie religijne parafii czy chrześcijańskiej rodziny.

ELŻBIETA WRZAŁA, *Liturgiczne drogi jedności. Liturgiczno-ekumeniczna duchowość wybranych nowych wspólnot życia ewangelicznego*, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJP II 2017, 375 s., il. kolor., bibliogr., streszcz. ang., ISBN 978-83-7438-593-0.

Od najdawniejszych czasów w łonie Kościoła rozwijały się szczególne grupy-wspólnoty życia ewangelicznego, które swoimi charyzmatami umacniały proroczką działalność Kościoła oraz niejednokrotnie przyczyniały się do odnowy życia religijnego w konkretnych przestrzeniach ich działalności. Również we współczesnym świecie Duch Święty nie przestaje pobudzać nowych ruchów, motywując rzesze współczesnych nam ludzi do podjęcia autentycznego życia chrześcijańskiego w komunii siostr i braci. Niniejsza książka jest prezentacją sześciu takich właśnie wspólnot: Wspólnoty z Taizé, Monastycznej Wspólnoty z Bose, Monastycznych Wspólnot Jerozolimskich, Wspólnoty Błogosławieństw, Wspólnoty *Chemin Neuf* oraz Międzynarodowego Centrum *Ezio Aletti*. Autorka dokonuje tu nie tylko prezentacji rzeczonych nowych grup życia ewangelicznego, ale w duchu ekumenicznym ukazuje ich życie liturgiczne.

ks. Mateusz Rafał Potoczny
WT UO

MUZYKA

KRZYSZTOF KONECKI, *Instrukcja o muzyce w świętej liturgii „Musicam sacram”*. *Prace redakcyjne*, Toruń: Wydaw. Naukowe UMK 2016, 154 s., streszcz. ang., ISBN 978-83-231-3624-8.

Ważnym dokumentem dotyczącym muzyki kościelnej, jaki ukazał się w dobie posoborowej jako konkretyzacja idei soborowej odnowy liturgicznej, jest Instrukcja o muzyce w świętej liturgii *Musicam sacram* z 5 marca 1967 r. Prace redakcyjne nad tym dokumentem trwały ponad dwa lata i przechodziły kilka faz, w których różnie rozkładały się akcenty dotyczące wizji konkretnych rozwiązań dotyczących obecności muzyki w przestrzeni liturgii Kościoła. Właśnie to zagadnienie jest przedstawione w opracowaniu ks. prof. Krzysztofa Koneckiego (UMK w Toruniu). W opisywanej publikacji przedstawia on harmonogram prac komisji

watykańskiej nad tym dokumentem i wskazuje na liczne napięcia pomiędzy muzykologami a liturgistami, które pojawiły się w pracach komisji wobec przyjęcia konkretnych rozwiązań prawnych. Owe sporne kwestie wynikały z odmiennego rozumienia, czym jest muzyka kościelna, a także z odmiennego pojmowania relacji muzyki do gruntownie zmienionych kwestii celebracji liturgii. Soborowa koncepcja liturgii, wyrażona w innym sposobie zaangażowania w nią wiernych, pociągała za sobą zmianę roli muzyki w liturgii, która także musiała otrzymać wymiar czynnego uczestnictwa.

Zasadniczy korpus publikacji tworzą opisy 12 projektów (schematów) dokumentu, które noszą nazwę *Schemata*, a które znajdują się w Archiwum Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów (s. 19–72). Pierwszy roboczy schemat dokumentu pochodzi z 12 lutego 1965 r., a ostatni, który był owocem osobistych papieskich uwag, został przedstawiony papieżowi w czasie audiencji 9 lutego 1967 r. Dzięki zamieszczonym opisom i analizie zawartości poszczególnych projektów czytelnik ma okazję poznać kierunek przemian odnośnie do ilości rozdziałów oraz zawartości treściowej dokumentu. Ostateczna wersja dokumentu zyskała aprobatę papieża Pawła VI. Dokument wszedł w życie 14 maja 1967 r. – w Niedzielę Zesłania Ducha Świętego.

W dalszej części omawianej publikacji zawarte są dwie wersje ostatecznego dokumentu: najpierw wersja łacińska (s. 73–93), a następnie wersja polska w oficjalnym tłumaczeniu zatwierdzonym przez Konferencję Episkopatu Polski (s. 95–115).

Oprócz wstępu, zakończenia i bibliografii, publikacja zawiera także aneks, w którym znalazły się dwa schematy robocze, które miały znaczący wpływ na ostateczną wersję dokumentu.

Opisaną publikacją zawiera wstęp oraz końcowe streszczenie w języku angielskim.

MARCIN KRĘPA, *Recepcja wskazań II Soboru Watykańskiego dotyczących odnowy muzyki sakralnej. Studium liturgiczno-pastoralne na przykładzie diecezji tarnowskiej*, Kraków: Wydaw. Naukowe UPJPII 2017, 283 s., bibliogr., ISBN 978-83-7438-619-7 (UP).

Publikacja autorstwa ks. Marcina Krępy, kapłana diecezji tarnowskiej, jest opublikowaną wersją pracy doktorskiej obronioną w 2016 r. na Wydziale Teologicznym Sekcji w Tarnowie Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Na całość publikacji składają się cztery rozdziały. Pierwszy z nich ujmuje podstawy prawnoliturgiczne odnowy muzyki sakralnej (s. 23–71). Na owe podstawy składają się fundamenty biblijne (Stary i Nowy Testament), wskazania

Stolicy Apostolskiej (dotyczące m.in. śpiewów mszalnych, śpiewów modlitwy brewiarzowej, muzyki w sprawowaniu sakramentów, przygotowania melodii do tekstów w językach narodowych, muzyki instrumentalnej oraz komisji czuwających nad rozwojem muzyki sakralnej), Konferencji Episkopatu Polski, a także biskupów tarnowskich oraz IV Synodu Diecezji Tarnowskiej.

Rozdział drugi omawia kwestie organizacji życia muzycznego w diecezji tarnowskiej (s. 73–119). W tej sprawie autor ujmuje pięć kwestii: opracowania muzyczne przeznaczone dla alumnów seminarium duchownego w Tarnowie, pomoce przeznaczone dla wiernych (modlitewniki), agenda liturgiczna, Wydział Muzyki Kościelnej Kurii Diecezjalnej w Tarnowie oraz Diecezjalne Studium Organistowskie.

W trzecim rozdziale została omówiona rola i znaczenie liturgicznych posług muzycznych w procesie odnowy muzyki sakralnej (s. 121–181). Autor przedstawia osiem posług: kantora, psalterzysty, organisty, scholi liturgicznej, chórów parafialnych, orkiestr dętych, zespołów instrumentalnych oraz zespołów młodzieżowych zrzeszonych w federacji *Pueri cantores* jako propagatorów muzyki polifonicznej.

Czwarty, ostatni, rozdział ujmuje kwestie udziału wiernych w muzyce liturgicznej, który wyraża się w uczestnictwie we Mszy św., w życiu sakramentalnym, w praktyce sakramentaliów, przede wszystkim liturgii pogrzebowej, a także w liturgii Kościoła domowego (s. 183–232).

Wszystkie omawiane zagadnienia w kontekście Kościoła tarnowskiego pozwalają zauważyć, że działania w dziedzinie muzyki sakralnej na terenie diecezji tarnowskiej w dobie posoborowej były wyprzedzone prekursorskimi poczynaniami wybitnych osób działających już w XIX w., jak bp Ignacy Łobos. Natomiast w dobie działań bezpośrednio następujących po Soborze Watykańskim II wyjątkową okazała się działalność bpa Jerzego Ablewicza, który powołał odpowiednią komisję dla wprowadzania programów zmian. W ostatecznym wymiarze wprowadzone zmiany i reformy przyczyniły się do wprowadzenia muzyki sakralnej na wysoki poziom muzyczny i liturgiczno-pastoralny.

KRZYSZTOF LIPKA (red.), *Muzyka i filozofia*, t. I: *Refleksje, konteksty, interpretacje*, Warszawa: Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina 2017, 200 [1] s., bibliogr. przy artykułach, ISBN 978-83-61489-90-0.

Opisywana publikacja zawiera artykuły z zakresu szeroko rozumianej współzależności pomiędzy sztuką a filozofią. Jednak specyfika muzyki jako najbardziej złożonej i ulotnej sztuki domaga się odmiennego potraktowania niż plastyczne, literackie, sceniczne, itp. Stąd najpierw środowisko muzyków i muzykologów czuje się

najbardziej odpowiedzialne za teoretyczne rozważania na temat muzyki, co w przyszłości może doprowadzić do usamodzielnienia się filozofii muzyki jako odrębnej dyscypliny, istniejącej na pograniczu muzyki jako sztuki i filozofii.

Zasadniczą część korpusu publikacji tworzą teksty konferencji naukowej pt. „Muzyka i filozofia”, zorganizowanej w maju 2013 r. na Uniwersytecie Muzycznym Fryderyka Chopina w Warszawie. Inne teksty zostały dodane, aby ubogaciły podjęty temat, poszerzając zakres tematyczny założony w ramach wspomnianej konferencji.

MIECZYSLAWA DEMSKA-TRĘBACZ, *Myśl filozoficzna i jej tradycje w warszawskiej uczelni muzycznej*, s. 9–19; JAKUB DMEŃSKI, *Emancypacyjna rola muzyki w koncepcji estetycznej Georga Wilhelma Friedricha Hegla*, s. 21–27; KRZYSZTOF GUCZALSKI, *Czy Eduard Hanslick był formalistą?*, s. 29–50; LESZEK KOPCIUCH, *Dzieło muzyczne w kontekście ontologicznego stratalizmu Nicolai Hartmanna*, s. 51–65; MARCIN TRZĘSIOK, *Muzyka i pamięć. O muzycznych implikacjach teorii rezonansu morficznego Ruperta Sheldrake'a*, s. 67–84; JAKUB CHACHULSKI, *Muzyka jako tekst – ujęcie Carla Dahlhaus'a i jego implikacje dla estetycznego statusu wykonania dzieła muzycznego*, s. 85–100; KRZYSZTOF LIPKA, *Bezinteresowne upodobanie: Kant i Rilke*, s. 101–106; MIKOŁAJ SZYMAŃSKI, *Cechy typologiczne polifonii w organach Perotinus'a*, s. 107–120; MAŁGORZATA LISECKA, *Jeana-Jacquesa Rousseau uwagi o operze w „Julii albo Nowej Heloizie”*, s. 121–131; WŁODZIMIERZ TYBURSKI, *Muzyka w refleksji Henryka Elzenberga*, s. 133–143; FILIP MAJ, *Muzyka i jej funkcje w „Kłopotach z istnieniem” Henryka Elzenberga*, s. 145–155; TADEUSZ KOBIEZYCKI, FILIP MAJ, *Konteksty filozoficzne i kognitywne muzyki Mariana Borkowskiego*, s. 157–175; ANNA CHEŃKA, *Interpretacja jako „doświadczenie obcego”*, s. 177–192; MARTA DZIEWANOWSKA-PACHOWSKA, *Wszystko brzmi, czyli o współczesnym przenikaniu codzienności do świata muzyki i sztuki*, s. 193–200.

Zaprezentowane w publikacji artykuły, jak wskazują na to wymienione tytuły oraz określony w treści kierunek badawczy, pokazują, że wszystkie one stanowią swoistego rodzaju antologię tekstów o różnorodnych tematach, które jednak w swej najgłębszej warstwie dotyczą styku muzyki i filozofii. Opublikowane teksty, jak zauważył redaktor w słowie wstępnym, są także próbą konsolidacji środowiska badaczy – pomiędzy różnymi ośrodkami uprawiającymi ten sam kierunek badań.

GRZEGORZ POŹNIAK (red.), *Śląskie organy V* (Muzykologia Opolska. Studia i Materiały 3), Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO 2017, 272 s., ISBN 978-83-63950-99-6.

Publikacja jest owocem V konferencji organoznawczej z cyklu *Śląskie organy*, zorganizowanej przez Katedrę Muzyki Kościelnej i Wychowania Muzycznego

Wydziału Teologicznego UO w Opolu 5 kwietnia 2017 r. Zawiera ona wszystkie wygłoszone w ramach konferencji referaty rozszerzone o dodatkowe materiały, w tym także o dokumentację fotograficzną, które z racji organizacyjnych nie zostały zaprezentowane lub celowo pominięte w wystąpieniach. Dorobek naukowy i kulturowy konferencji, jak zaznacza redaktor we *Wstępie*, koncentrował się wokół tematu firm organmistrzowskich, konkretnych instrumentów oraz zagadnień powiązanych, a dotyczących m.in. strony technicznej śląskich organów.

Omawiana publikacja zawiera następujące referaty: MICHAŁ DUŻNIAK, *Dawne stoły gry w Muzeum Organów Śląskich*, s. 7–14; PIOTR MATOGA, *Działalność firmy „Rieger” na terenie Prowincji pw. Matki Bożej Anielskiej Zakonu Franciszkanów-Reformatów*, s. 15–46; PAWEŁ PASTERNAK, *Organy firmy „Rieger” z okresu międzywojennego w diecezji tarnowskiej*, s. 47–81; KRZYSZTOF KMAK, *Działalność muzykologiczna Karola Hoppego (1883–1946)*, s. 83–103; GRZEGORZ POŹNIAK, *Organy Carla Berschdorfa w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Kazimierzu. Od miecha organów do historycznych zapisów*, s. 105–120; FRANCISZEK KOENIG, *Organmistrzowie działający w Pyskowicach od XVII do końca XIX w.*, s. 121–148; WOLFGANG J. BRYLLA, *Hermann Stiller – kożuchowsko-wrocławski organmistrz*, s. 149–180; KAZIMIERZ CIEPLIK, *Rychtalscy organmistrzowie. Fakty*, s. 181–196; ANDRZEJ PRASAŁ, *Działalność organmistrzowska firmy „Lux” z Łądka-Zdroju*, s. 197–237; JULIAN GEMBALSKI, *Organy Johanna Gottfrieda Schefflera w kościele św. Mikołaja w Wilczy. Historia i problematyka konserwatorska*, s. 239–255; PAULINA MAGOSZ, *Historia organów w kościele parafialnym pw. Wszystkich Świętych w Brożcu*, s. 257–270.

Każdy artykuł zawiera streszczenie w języku obcym. Niemal wszystkie artykuły zostały ubogacone dokumentacją fotograficzną oraz fotokopiami ważnych dla treści artykułów dokumentów. W zakończeniu publikacji znajduje się spis treści. Publikacja nie zawiera indeksu organmistrzów i firm organmistrzowskich, jaki był zamieszczony w publikacji *Śląskie organy IV* (Opole 2015).

Prezentowana publikacja pokonferencyjna jest z jednej strony zbiorem artykułów konferencyjnych, a więc udokumentowaniem pracy kilkunastu badaczy nad śląską tradycją budownictwa organowego, a z drugiej strony jest zachętą do dalszych badań nad ważnym współczynnikiem śląskiej kultury, jaką są organy i muzyka organowa.

GRZEGORZ POŹNIAK, *Katalog organów w kościołach ewangelickich Opolszczyzny* (Muzykologia Opolska. Studia i Materiały 2), Opole: Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO, 2017, 96 s., ISBN 978-83-63950-98-9.

Autor w 2014 r. wydał I część *Katalogu organów diecezji opolskiej*, a w roku 2015 II część. Tym razem, w roku obchodów 500 lat Reformacji, ks. G. Poźniak podjął się próby opracowania katalogu organów znajdujących się w kościołach należących do Diecezji Katowickiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, a leżących na terenie Opolszczyzny. Terminem tym określa on obszar województwa opolskiego rozszerzony o teren ziemi raciborskiej, leżącej w granicach administracyjnych województwa śląskiego. W sumie katalog zawiera opis instrumentów znajdujących się w 28 świątyniach leżących na terenie określonym historycznie przez autora jako Opolszczyzna. Przynależą one administracyjnie do 9 parafii wspomnianej diecezji. Warto nadmienić, że wydanie omawianej publikacji zostało wsparte przez Instytut Muzyki i Tańca w ramach programu „Muzyczne białe plamy”.

Katalog rozpoczyna się *Wstępem*, w którym autor zarysował kontekst badań w wymiarze wyznaniowym, historycznym i geograficznym. Ponadto wyjaśnił w nim podstawowe pojęcia z zakresu organoznawstwa, a także przytoczył najważniejsze publikacje dotyczące historii budownictwa organowego na Śląsku Opolskim oraz wymienił płyty CD z serii „Organy Śląska Opolskiego” zawierające zagrania organów z kilkunastu kościołów z terenu Opolszczyzny. Następnie przedstawia wszystkie organy znajdujące się w kościołach poszczególnych parafii ujętych w układzie alfabetycznym: Brzeg, Kluczbork, Lasowice Wielkie, Opole, Pokój, Wołczyn, Racibórz, Ściborzyce Wielkie oraz Zabrze (w odniesieniu do kościoła w Kędzierzynie-Koźlu). Ks. Poźniak najpierw opisuje organy w kościołach parafialnych, a następnie w kościołach filialnych, które w nomenklaturze Kościoła ewangelickiego noszą nazwę „filiałów”.

Schemat opisu każdego z instrumentów jest podobny do schematu użytego we wspomnianym *Katalogu organów diecezji opolskiej*. Najpierw autor podaje nazwę miejscowości, zamieszczając także jej niemiecką nazwę funkcjonującą oficjalnie do 1945 r., co ogromnie ułatwia ewentualne poszerzone badania na podstawie dokumentów archiwalnych i opracowań w języku niemieckim z zakresu śląskiej tradycji budownictwa organowego. Następnie podaje rok budowy kościoła, co z kolei w wielu przypadkach pomaga precyzyjniej określić rok budowy danych organów. Wśród podstawowych informacji odnośnie do instrumentu jest liczba głosów, ilość manualów, budowniczy oraz rok budowy. Zamieszcza także informacje odnośnie do dokumentacji danego instrumentu, jaka znajduje się w WUOZ w Opolu. Kolejnym elementem charakterystyki zamieszczonym w katalogu odnośnie do każdego instrumentu jest opis formy prospektu. W dalszej części podane są najważniejsze szczegóły konstrukcyjne jak rodzaj traktury oraz typ wiatrownic. Następnie autor zamieszcza informacje odnośnie do usytuowania stołu gry oraz określa występującą formę rezerwuaru powietrza. Z kolei przedstawia dokładną dyspozycję opisywa-

nych organów wraz z podaniem występujących w instrumencie stałych kombinacji oraz łączników. Ważnym elementem opisu organów są krótkie opisy historycznych tabliczek zachowanych wewnątrz stołu gry lub w szafie organowej. Dopełnieniem niektórych opisów są uwagi ks. Poźniaka, który jako organolog i rzeczoznawca MKiDNRP określa stan zachowania instrumentu. Bardzo cennym elementem dopełniającym opis poszczególnych organów są fotografie dokumentujące opisywane instrumenty w wymiarze prospektu, stołu gry i różnego rodzaju innych elementów charakterystycznych dla danego instrumentu.

Trzeba jeszcze nadmienić, że zupełnie osobo autor potraktował instrument w danym kościele ewangelickim w Prószkowie, który nie jest używany do kultu, choć instrument należy do tradycji całości opisanego instrumentarium.

Opisana publikacja ogranicza się zatem do opisu organów i zebrania dokumentacji fotograficznej bez odniesienia do zachowanych archiwaliów i ewentualnej historii wcześniejszych instrumentów, co może dotyczyć najstarszych świątyń. Jednak na zakończenie autor zamieszcza dostępną bibliografię oraz katalog wymienionych w dziele organmistrzów i firm organmistrzowskich.

Praca wydaje się bardzo potrzebna, ponieważ naturalnie dopełnia obraz wyłaniający się z wydanego wcześniej *Katalogu organów diecezji opolskiej* i daje pełniejszy ogłęd instrumentarium organowego Opolszczyzny.

WIESŁAW HUDEK (red.), *Wczoraj, dziś i jutro muzyki liturgicznej w Kościele Katowickim* (Viriditas musicae 1), Katowice: Akademia Muzyczna 2017, 143 s., ISBN: 978-83-942090-7-0 (AM), ISBN: 978-83-947698-0-2 (Frodo).

W Akademii Muzycznej im K. Szymanowskiego w Katowicach zainicjowano w 2017 r. nową serię wydawniczą pt. *Viriditas musicae*. Pierwszy tom nowej serii ukazał się właśnie pod tytułem *Wczoraj, dziś i jutro muzyki liturgicznej w Kościele Katowickim*, której redaktorem jest ks. Wiesław Hudek – nauczyciel akademicki wspomnianej uczelni. Omawiany tom stanowi zebranie materiałów naukowych zaprezentowanych w ramach konferencji naukowej towarzyszącej II Kongresowi Muzyki Liturgicznej w Katowicach, jaki odbył się w Katowicach 13–15 listopada 2015 r. Publikacja ukazała się pod patronatem Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Sakralnej.

Na uwagę zasługuje najpierw łacińskie słowo *viriditas* użyte w nazwie zapoczątkowanej serii wydawniczej, które jest zaczerpnięte z dorobku św. Hildegardy z Bingen. Słowo to oznacza „zieloność” w sensie dynamizmu, siły życia i wzrostu. Słowo to użyte w odniesieniu do muzyki kościelnej uwydatnia prawdę, że owym *viriditas* dla muzyki kościelnej jest sam Bóg – niewyczerpane źródło dynamizmu i życia, inspiracji i bogactwa duchowego. Zatem w zamyśle inspiratora nowa seria wydawni-

cza będzie poruszać zagadnienia z zakresu muzyki kościelnej, która jest uwielbieniem dla Boga i uświęceniem dla człowieka. Ta prawda objawiła się także w dniach organizacji wspomnianego kongresu oraz konferencji naukowej.

Zaprezentowane wykłady w części są poświęcone funkcjonowaniu dzieł muzycznych w archidiecezji katowickiej, a podejmują naukową refleksję nad innymi wymiarami muzyki liturgicznej w wymiarze ogólnym, choć nie brak im nachylenia ku rzeczywistości Śląska i archidiecezji katowickiej. W sumie publikacja zawiera siedem tekstów: IRENEUSZ PAWLAK, *Muzyczna kultura duchowieństwa – pilnie poszukiwana*, s. 11–23; BENIGNA TKOCZ, *Duszpasterski wymiar działań Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Sakralnej*, s. 25–29; WIESŁAW HUDEK, *W trosce o Bożą chwałę i uświęcenie wiernych. Relacje prezbiterów i muzyków kościelnych w świetle nowego „Regulaminu pracy organistów w archidiecezji katowickiej”*, s. 31–46; RASTISLAV ADAMKO, *Formy współczesnej muzyki liturgicznej na Słowacji*, s. 47–67; JULIAN GEMBALSKI, *Nowe organy w świątyniach Archidiecezji Katowickiej, powstałe w latach 2002–2015*, s. 69–98; ANTONI REGINEK, *Posłannictwo dziejowe chórów na Górnym Śląsku*, s. 99–115; WŁADYSŁAW SZYMAŃSKI, *Celowość organizowania konkursów dla organistów parafialnych*, s. 117–122.

W dalszej części publikacji znalazły się dwa dokumenty dotyczące *praxis* Kościoła katowickiego, a mianowicie: *Statut Archidiecezjalnej Komisji Muzyki Sakralnej w Archidiecezji Katowickiej* (s. 123–125) oraz *Regulamin pracy organistów w Archidiecezji Katowickiej* (s. 127–134). Oprócz tego książka zawiera dwa aneksy. Pierwszy z nich to wzór umowy o pracę, a drugi – *Podstawy użytkowania i konserwacji organów* (s. 136–137). W zakończeniu publikacji zamieszczono noty biograficzne autorów (s. 139–143).

ks. Franciszek Koenig
Wydział Teologiczny UO